

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΟΥ ΙΩΝΑ

ΥΠΟ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Π. ΧΑΣΤΟΥΠΗ

Καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν

Ἵπομνήματα. F. Hitzig / H. Steiner, KeH 1838 (1881⁴). — F. Kaulen, *Librum Ionae prophetae exposuit*, Mainz 1862. — H. Ewald, *Die Propheten des Alten Bundes I-III* 1840/41 (1867/68²). — C. F. Keil, BC III/4 1866 (1888³). — P. Bergmann, *Jona*, 1885. — C. von Orelli, SZ V/2 1888 (1908³). — T. T. Perowne, *Obadja and Jona*, 1898. — J. Wellhausen, *Skizzen und Vorarbeiten*, 1898³ (-1963). — R. F. Horten, NCB 1904. K. Marti, KHC 1904. — A. van Hoonacker, EtB 1908. — J. A. Bewer, ICC 1912 (1951). — J. Döllner, *Das Buch Jona nach dem Urtext übersetzt und erklärt*, Wien, 1912. — H. Schmidt / H. Gunkel, SAT 1914 (1923²). — H. C. O. Lancheater, *CambrB* 1915. — J. Halévy, *Le Livre de Jonas*, RSEHA 14 (1916), σ. 1-49. — D. Vellutti-Zati, *Il sacro libro di Giona. Studio storico, esegetico, morale*, Siena 1916. — H. C. O. Lancheater, *Obadiah and Jona*, 1918. — W. Nowack, HK 1922³. — J. Knabenbauer / M. Hagen, CSS II/24 1924². — D. T. Evans, *The Book of Jonah*, 1925. — G. W. Wade, WC 1925. — T. H. Dodson, *The Book of Jona*, 1926. — G. E. Hagemann, *The Prophet Jonah*, 1927. — E. Sellin, KAT¹ 1929³. — D. Avanden Bosch, *Jona*, 1937. — J. Lippl, HS 1937. — T. E. Bird, *The Book of Jonah*, 1938. — N. H. Snaith, *The Book of Jonah*, 1945. — S. Goldman, *SoncB* 1948 (1952²). — F. Nötscher, *Echter-B* 1948. — J. A. Bewer, *Harper's B* 1949. — B. M. Βέλλα, ἘΠΔ 4, 1949, σ. 5-30. — G. A. F. Knight, TBC 1950. — M. Schumpp, HBK 1950. — A. Weiser, ATD (1950) 1974⁶. — A. Feuillet, *JérusB* 1951 (1957²). — D. Deden, BOT 1953. — E. F. Sutcliffe, CC 1953 (1969²), σ. 669-671. — Th. H. Robinson, HAT² 1954² (1964³). — J. Lindon, *Le livre de Jona traduit*, Éditions de Minuit, 1955, σ. 7-63. — Th. Laetsch, *The Minor Prophets*, 1956. — J. D. Smart, IB VI 1956. — R. Augé, *MontsB* 1957. — G. A. Alders, COT 1958. — E. Haller, *Die Erzählung von dem Propheten Jona*, (ThEx 65) 1958, Gladbeck 1965². — H. Martin, *The Prophet Jonah*:

His character and Mission to Niniveh, The Geniva Series of Commentaries, 1958. — J. M. Myers, LBC 1960. — G. Rinaldi, SBibb 1960. — R. von Ungern-Sternberg/H. Lamparter, BAT 1960. — M. Delcor, Clamer-B 1961. — L. S. Edgar, EPC 1962. — C. A. Keller, CAT 1965. — D. W. B. Robinson, NBC 1970³. — W. Rudolph, KAT² 1971. — H. Livings, Jona, Leeds 1974. — H. W. Wolff, BK 1977.

Ἄλλα βοηθήματα. W. Wright, Jonah in Chald. Syr. Aeth. and Arab., 1857. — K. Kohler, The Original Form of the Book of Jonah, HThR 16 (1879), σ. 139-144. — W. Böhme, Die Composition des Buches Jona, ZAW 7 (1887), σ. 224-284. — A. Rosenthal, Das Buch Jonah metrisch übersetzt, 1889. — M. Löwy, Über das Buch Jona, 1892. — J. Kennedy, On the Book of Jonah, 1895. — B. Wolf, Die Geschichte des Propheten Jona, 1897. — W. Simpson, The Jonah Legend, 1899 (1971²). — H. Winckler, Zum Buche Jona, Altorientalische Forschungen II/2 (1900), σ. 260-265. — T. K. Cheyne, λ. Jonah (Book), ἐν EB II (1901), σ. 2565-2571. — H. Schmidt, Die Komposition des Buches Jona, ZAW 25 (1905), σ. 285-310. — Τοῦ ἀποστοῦ, Absicht und Entstehungszeit des Buches Jona, ThStKr 79 (1906), σ. 180-199. — J. Döllner, Versumstellungen im Buche Jona, Kath. 35 (1907), σ. 313-317. — W. Erbt, Elia, Elisa, Jona, 1907. — P. Jensen, Das Jonas-Problem, DLZ 28 (1907), σ. 2629-2636. — H. Schmidt, Jona. Eine Untersuchung zur vergleichenden Religionsgeschichte, (FRLANT 9) 1907. — H. Wiesmann, Einige Bemerkungen zum Buche Jona, Katholik 38 (1908), σ. 111-125. — A. Thoma, Die Entstehung des Büchleins Jona, ThStKr 84 (1911), σ. 479-502. — A. Abraham, Die Schiffsterminologie des AT, 1914. — Ph. Magnus, The Book of Jonah, Hib 16 (1917/18), σ. 429-442. — R. D. Wilson, The Authenticity of Jonah, PThR 16 (1918), σ. 280-298, 430-456. — A. Köster, Das antike Seewesen, 1923, σ. 45-55. — L. Deneffeld, Le Livre de Jonas, DThC VIII (1925), σ. 1497-1504. — A. D. Martin, The Prophet Jonah. The Book and the Sign, 1927. — L. Stollberg, Jona, Halle 1927 (Diss.). — A. J. Wilson, The Sign of the Prophet Jonah and its modern Confirmations, PThR 25 (1927), σ. 630-642, 26 (1928), σ. 618-621. — J. Goettsberger, Einleitung in das Alte Testament, 1928, σ. 336-338. — H. Gunkel, Jonabuch, RGG² III (1929), σ. 638-643. — D. E. Hart-Davies, Jonah: Prophet and Patriot, 1932. — Mayr, Jonas im Bauche des Fisches, ThPQ 85 (1932), σ. 829-832. — Th. Bomann, Jahve og Elohim i Jonaboken, NTT 37 (1936), σ. 159-

168. Βλ. καὶ S. Mowinckel, Efterskrift til pastor Th. Bomans artikkel, NTT 37 (1936), σ. 164-168. — F. Dijkema, Het Boek Jona NThT 25 (1936), σ. 338-347. — H. L. Jansen, Har Jonaboken en enhetlig opbygning og en bestemt hovedtendens NTT 37 (1936), σ. 145-158. — S. D. Goitein, Some Observations on Jonah, JPOS 17 (1937), σ. 63-77. — Π. Ἰ. Μπρατσιώτου, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, 1937, σ. 461-467. — D. E. Hart - Davies, The Book of Jonah in the Light of Assyrian Archeology, Journal of the Transaction of the Victoria Institute 69 (1937), σ. 230-249. — A. Salonen, Die Wasserfahrzeuge in Babylonien, 1938. — H. Junker, Die religiöse Bedeutung des Buches Jona, PastB 41 (1940), σ. 108-114. — E. F. Weidner, Das Archiv des *Mannu-Ki-Aššur*, AfOBeih 6 (1940), σ. 8-46. — N. H. Snaith, Notes on the Hebrew Text of Jonah, 1945. — H. C. Youtie, A Codex of Jonah: Berl. Sept. 18 and P.S.I.X. 1164, HThR 38 (1945), σ. 195-197. — A. Feuillet, Les sources du livre de Jonas, RB 54 (1947), σ. 161-186. — Τοῦ αὐτοῦ, Le sens du livre de Jonas, RB 54 (1947), σ. 340-361. — G. C. Aalders, The Problem of the Book of Jonah, London 1948. — A. Feuillet, λ. Jonas, ἐν DBVSuppl IV (1949), σ. 1104-1131. — G. von Rad, Der Prophet Jona, 1950 (= Gottes Wirken in Israel, Vorträge zum AT, hg. von O. H. Steck, 1974, σ. 65-78). — B. Gemser, Die Humor van die OuT, HTS 8 (1951), σ. 49-63. — G. B. Stanton, The Prophet Jonah and his Message, BS 108 (1951), σ. 237-249, 363-376. — B. Trépanier, The Story of Jonas, CBQ 13 (1951), σ. 8-16. — M. Stenzel, Zum Vulgatatext des Canticum Jonae, Bibl 33 (1952), σ. 356-362. — M. D. Goldman, Was the Book of Jonah originally written in Aramaic?, ABR 3 (1953), σ. 49-50. — W. M. Valk, Jonas and the «Whale», Scrip. 6 (1953), σ. 46-49. — H. H. Fingert, Psychoanalytical Study of the Minor Prophet Jonah, Psychoanalytical Review 41 (1954), σ. 55-65. — S. H. Blank, «Doest Thou Well to Be Angry?», A Study in Self-Pity, HUCA 26 (1955), σ. 29-41. — S. D. Goitein, Sefer Jonah, 'Ijunim lam-madrik w-lam-moreh 23 (1956), σ. 94-103. — J. H. Kennedy, Studies in the Book of Jonah, 1956. — A. Mallon, Grammaire Copte, 1956⁴, σ. 37-43: βοχαϊρικὴ μετὰφρασις τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωνᾶ. — H. Rosin, The Lord is God (The Translation of the Divine Names and the Missionary Calling of the Church, 1956, σ. 6-33. — W. Vycichil, Jonas und der Walfisch, Muséon 69 (1956), σ. 183-186. — M. R. de Haan, Jonah, Fact or Fiction?, 1957. — H. Bardtke, Der Erweckungsgedanke in der exilisch-nachexilischen Literatur des Alten Testaments, BZAW 77 (1958), σ. 9-24. — B. S.

Childs, Jonah. A Study in OT Hermeneutics, SJTh 11 (1958), σ. 53-61. — E. Haller, Die Erzählung vom Propheten Jona, ThEx 65 (1958), σ. 5 ἔξ. — J. S. Licht, λ. Sepher Jonah, ἐν Ensiqlopediyah Miqra'it 3 (1958), σ. 608-613. — S. Abramski, Jonah ben 'Amittai, Gazith 17 (1959), σ. 5-10. — J. Bacharach, Jonah Ben 'Amittai w'Eliyahu, Jerusalem 1959. — J. A. Díaz, Dificultades que plantea la interpretación de la narración de Jonás como puramente didáctica y soluciones que se suelen dar, EstBibl 18 (1959), σ. 357-374. — Τοῦ αὐτοῦ, Paralelos entre la narración de libro de Jonás y la parábola del hijo prodigo, Bibl 40 (1959), σ. 632-640. — J. Heemrood, Jonas und die Heiden, HLa 12 (1959), σ. 33-35. — R. Martin - Acharard, Israël et les nations, CThéol 42 (1959), σ. 45-48. — H. W. Wolff, Die Bibel—Gotteswort oder Menschenwort? Dargestellt am Buch Jona, 1959. — Τοῦ αὐτοῦ, λ. Jonabuch, ἐν RGG³ III (1959), σ. 853-855. — Τοῦ αὐτοῦ, Ursprung und Form des Buches Jona, KrR 26 (1959), σ. 111-116 (τσεχ.). — J. Alonso, Lección Teológica del Libro de Jonás, τιμητ. τόμος Α. Ρ. Goyena, EstE Misc. 35 (1960), σ. 79-93. — J. Steinmann, Le livre de la consolation d'Israel, LD 28 (1960), σ. 286-290. — G. von Rad, Theologie des AT II, 1960 (1975^e), σ. 299-302. — P. Antin, Saint Cyprian et Jonas, RB 68 (1961), σ. 412-414. — O. Loretz, Herkunft und Sinn der Jonaerzählung, BZ NF 5 (1961), σ. 18-29. — J. Fransen, Le livre de Jonas, BiViChr 40 (1961), σ. 33-39. — R. L. Díaz, Misericordia divina y universalismo en el libro de Jonás, MEAH 11 (1962), σ. 43-56. — A. M. Goldberg, Jonas in der jüdischen Schriftauslegung, BiKi 17 (1962), σ. 17 ἔξ. — M. Lawrence, Ships, Monsters and Jonah, AJA 66 (1962), σ. 289-296. — W. Neil, Book of Jonah, IDB II (1962), σ. 964-967. — J. B. Schildenberger, Der Sinn des Buches Jonas, Erbe und Auftrag 38 (1962), σ. 93-102. — J. Schreiner, Eigenart Aufbau und Inhalt des Buches Jonas, BiKi 17 (1962), σ. 8-14. — A. Vaccari, Il genere letterario del libro di Giona in recenti pubblicazione, Divinitas 6 (1962), σ. 231-252. — R. Weiss, 'Al Sefer Jonah, Mahanaim 60 (1962), σ. 45-48. — O. Loretz, Gotteswort und menschliche Erfahrung. Jona, Ruth, Hoheslied und Qohelet, 1963. — K. H. Miskotte, Wenn die Götter schweigen, 1963, σ. 418-435. — U. Steffen, Das Mysterium von Tod und Auferstehung (Formen und Wandlungen des Jona-Motivs), 1963. — Β. Βέλλα, Ἐρησκευτικαὶ προσωπικότητες τῆς Π.Δ., τόμ. Β' (1963^a), σ. 279-285: 'Ο συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωνᾶ. — R. Weiss, W-ânâh mippanākâ, 'âbrâh, 'Orot 49 (1963), σ. 28-33. — P. A. H. de Boer, «Jona» Zoals er gezegd is over Jeremia, Phoenix Bijbel

Pockets Antwerp, 1964, σ. 93-102.—R. dell' Oca, *El libro de Jonas*, RBibArg 26 (1964), σ. 129-139. — M. Sekine, λ. Jona, Jonabuch, ἐν BHH II (1964) σ. 881-882.—P h. L. Tribble, *Studies in the Book of Jonah*, New York: Columbia Uni. 1964 (Diss.). — H. W. Wolff, *Studien zum Jonabuch*, 1964 (1975²). — D. Zimmermann, *Hasippur 'al ha-'iš Jonah*, Niv hak-kwutzah 12 (1964), σ. 706-714. — E. J. Bickermann, *Les deux erreurs du prophète Jonas*, RHPHR 45 (1965), σ. 232-264. — E. M. Good, *Irony in the Old Testament*, Philadelphia/Pa. 1965 (Sheffield 1981²), σ. 39-55: *Jonah: The Absurdity of God*. — B. Hruška, *Poznámky k Jonášovi* (Bemerkungen zu Jona), KrR 32 (1965), σ. 53-54 (τσεχ.). — C. A. Keller, *Jonas. Le Portrait d' un prophète*, ThZ 21 (1965), σ. 329-340. — R. B. Y. Scott, *The Sign of Jonah. An Interpretation*, Interpr. 19 (1965), σ. 16-25. — Z. Soušek, *Ninive, Taršiš a Jonás*, KrR 32 (1965), σ. 147-148 (τσεχ.). — K. Heinrich, *Parmenides und Jona*, 1966. — M. E. Andrew, *Gattung and Intention of the Book of Jonah*, Orita 1 (1967), σ. 13-18, 78-85. — E. J. Bickermann, *Four Strange Books of the Bible: Jona, Daniel, Kohelet, Esther*, 1967, σ. 1-49. — L. Fränkel, «Und sein Erbarmen waltet über allen seinen Werken». *Zur Bedeutung des Buches Jona*, Ma'yânôt 9 (1967), σ. 193-207. — J. J. Gluck, *A Linguistic Criterion of the Book of Jonah*, OTWSA 1967 (1971), σ. 34-41. — J. L. Helberg, *Is Jonah in his Failure a Representative of the Prophets?*, OTWSA 1967 (1971), σ. 41-51. — G. M. Landes, *The «Three Days and Three Nights» Motif in Jona 2,1*, JBL 86 (1967), σ. 446-450. — A. van Selms, *Some Geographical Remarks on Jonah*, OTWSA 1967 (1971), σ. 83-92. — A. H. van Zyl, *The Preaching of the Book of Jonah*, OTWSA 1967 (1971), σ. 92-104. — G. H. Cohn, *Das Buch Jona im Lichte der biblischen Erzählkunst*, (SSN 12) 1969. — R. North, *Exégèse pratique des petits prophètes post-exiliens. Bibliographie commentée, 950 titres*, 1969, σ. 128-143. — (E. Sellin/) G. Fohrer, *Einleitung in das Alte Testament*, 1969¹¹, σ. 484-487, 585. — J. H. Stek, *The Message of the Book of Jonah*, Calvin Theological Journal 4 (1969), σ. 23-50. — H. Bojorge, *Los significados posibles de lehasil en Jonas 4,6*, Strom. 26 (1970), σ. 77-87. — M. Burrows, *The Literary Category of the Book of Jonah*, *Translating and Understanding the OT: τιμητ. τόμος* H. G. May (1970), σ. 80-107. — A. Jepsen, *Anmerkungen zum Buche Jona*, *Wort-Gebot-Glaube: W. Eichrodt - Festschrift* (1970), σ. 297-305. — F. D. Kidner, *The Distribution of Divine Names in Jonah*, Tyndale Bulletin 21 (1970), σ. 126-128. — J. More, *The Prophet Jonah. The*

Story of an Intrapsychic Process, American Imago (Spring 1970), σ. 3-11. — D. F. R a u b e r, Jonah — The Prophet as Shlemiel, (BT 49) 1970. — W. R u d o l p h, Jona, Archäologie und Altes Testament: K. G a l l i n g-Festschrift (1970), σ. 233-239. — F. W e i n r e b, Das Buch Jonah. Der Sinn des Buches Jonah nach der ältesten jüdischen Überlieferung, 1970. — J. E l l u l, The Judgment of Jonah, Grand Rapids/Wm. 1971. — J. H. E y b e r s, The Purpose of the Book of Jonah, Theologia Evangelica 4 (1971), σ. 211-222. — H. J. G r ü n e w a l d, Das Buch Jona, Udim 2 (1971), σ. 69-82. — E. G. K r a e l i n g, The Evolution of the Story of Jonah, Hommages à A. Dupont-Sommer (1971), σ. 305-318. — A. D. C o h e n, The Tragedy of Jonah, Judaism 21 (1972), σ. 164-175. — G. H. C o h n, λ. Jonah, Book of, EJ τ. 10 (1972), σ. 169-173. — O. K a i s e r, Wirklichkeit, Möglichkeit und Vorurteil. Ein Beitrag zum Verständnis des Buches Jona, EvTh 33 (1973), σ. 91-103. — J. D. M a g o n e t, Form and Meaning. Studies in Literary Techniques in the Book of Jonah, Heidelberg 1973 (Diss.). — D. B a r s o t t i, Jonas, Paris 1974. — A. F á j, The Stoic Features of the «Book of Jonah», AION 34 (1974), σ. 309-345.—R. E. C l e m e n t s, The Purpose of the Book of Jonah, VTSuppl 28 (1975), σ. 16-28. — O. E i s s f e l d t, Einleitung in das AT, 1976⁴, σ. 545-548. — L. S c h m i d t, «De Deo». Studien zur Literarkritik und Theologie des Buches Jona, des Gesprächs zwischen Abraham und Jahwe in Gen 18, 22 ff. und von Hi 1, (BZAW 143) Berlin 1976. — O. K a i s e r, Einleitung in das AT, 1978⁴, σ. 176-180. — R. S m e n d, Die Entstehung des AT, 1978, σ. 176-178. — J. S c h a r b e r t, Sachbuch zum AT, 1981, βλ. ἰδίᾳ, σ. 326.

α'. Ὁ προφήτης

Ἐκ τοῦ φερωνύμου βιβλίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκτίθεται ὑπὸ μεταγενεστέρου διηγηματογράφου ἐπεισόδιον ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἰωνᾶ (M: Γῶνά = περιστέρα), γινώσκομεν μόνον ὅτι ὁ προφήτης οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀμαθὶ (M: Ἀμιττάγ, Ἰωνᾶ 1,1). Ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν ἐρευνητῶν ὁ Ἰωνᾶς τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν βιβλίου ταυτίζεται μόνον κατ' ὄνομα πρὸς τὸν ἐν Β' Βασ. 14,25 μνημονευόμενον βορειοϊσραηλίτην προφήτην Ἰωνᾶν υἱὸν Ἀμαθὶ ἐκ τῆς ἐν τῇ περιοχῇ Ζαβουλῶν (Ἰησ. Ν. 19,13) κώμης Γεθχόφερ (M: Γᾶθ χα-χέφερ, νῦν Κιρβέτ εζ-ζουρρά', ΒΑ τῆς Ναζαρέτ), ἀδιαψεύστως προαναγγειλαντα εἰς Ἱεροβοὰμ τὸν Β', βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ (π. 787-747 π.Χ.), τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κράτους εἰς τὰ ἀπὸ Χαμᾶθ μέχρι τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης παλαιά του ὄρια. Ἡ ὑπὸ μεταγενεστέρων ἰουδαϊκῶν παραδόσεων ταύτισις αὐτοῦ πρὸς τὸν υἱὸν τῆς χήρας τῆς Σαρεπτά, ὃν κατὰ τὸ Α' Βασ. 17,17 ἐξ. ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν ὁ προφήτης Ἡλίας

(Ἱερων. Prol. in Jon., MPL 25, σ. 1172. Πρβ. Ψευδεπιφ. Βίοι προφ. 16, MPG 43, σ. 408 ἐξ.) ἢ πρὸς τὸν προφήτην, ὃν κατὰ τὸ Β' Βασ. 9,1 ἐξ. ἀπέστειλεν ὁ Ἑλισαῖος διὰ τὴν χρῆσιν τὸν Ἰοῦ βασιλέα (Σέδερ ὠλάμ), τυγχάνει ἀβάσιμος. Ἄλλαι παραδόσεις ἀφοροῦν εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἰωνᾶ, τοποθετοῦσαι αὐτὸν εἴτε ἐγγὺς τῆς Νεοκαισαρείας¹ εἴτε ἐγγὺς τῆς ἀρχαίας Νινευτ.²

β'. Περιεχόμενον τοῦ βιβλίου

Τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωνᾶ σύγκειται ἐκ 4 κεφαλαίων καὶ κατέχει ἐν μὲν τῇ ἐβραϊκῇ βίβλῳ τὴν πέμπτην, ἐν δὲ τῇ μεταφράσει τῶν Ο' τὴν ἕκτην κατὰ σειρὰν θέσιν ἐν τῷ δωδεκαπροφῆτῳ. Φαίνεται δ' ὅτι ἢ μετὰ τὸν Ὀβδιου θέσις προϋποθέτει ὑποθεθεῖσαν ἀντιστοιχίαν τοῦ Ἰωνᾶ πρὸς τὸν ἐν Ὀβδ. στ. 1 ἐξαποσταλέντα πρὸς τὰ ἔθνη ἄγγελον. Κατὰ κυριολεξίαν δὲν εἶναι βιβλίον προφητικὸν, διότι, πλὴν μιᾶς καὶ μόνης βραχείας προφητικῆς ῥήσεως (3,4bβ: «ἔτι τρεῖς [Μ: τεσσαράκοντα] ἡμέραι καὶ Νινευτ καταστραφήσεται»), δὲν περιέχει συλλογὴν προφητικῶν λόγων Ἰωνᾶ υἱοῦ τοῦ Ἀμιττάγ ἀλλ' ἀφήγησιν περὶ τοῦ προφήτου τούτου. Ἐν τριμερεῖ διαίρεσει τοῦ βιβλίου τὸ κύριον μέρος (κεφ. 3), ἀφορῶν εἰς τὸ κατὰ τῆς Νινευτ κήρυγμα τοῦ Ἰωνᾶ καὶ τὴν σωτηριώδη ἐκβασιν τοῦ κηρύγματος τούτου, εἰσάγεται διὰ τοῦ α' (κεφ. 1-2) καὶ κατακλείεται διὰ τοῦ γ' (κεφ. 4), ἀμφοτέρων τούτων ἀφορώντων εἰς περιπετείας τοῦ αὐτοῦ προφήτου.

Οὕτω, εἰδικώτερον, ἐν τῷ α' μέρει (κεφ. 1-2) ὁ Ἰωνᾶς λαμβάνει παρὰ τοῦ Γραχβὲ τὴν ἐντολὴν νὰ κηρύξῃ ὡς προφήτης μετάνοιαν ἐν Νινευτ.³ Ἀποφεύγων νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολὴν, ἐμβαίνει ἐν Ἰόππῃ εἰς πλοῖον καὶ φεύγει εἰς Ταρσεῖς⁴. Ἐγερθεῖσης κατὰ τὸν πλοῦν τρικυμίας,⁵ ὁ Ἰωνᾶς κληροῦται ὡς

1. Ὁ Ἱερώνυμος ἐν τῷ μνημονευθέντι χωρίῳ λέγει: «Porro Geth in secundo Saphorim milliario, quae hodie appellatur Diocaesarea, euntibus Tiberiadem haud grandis est viculus, ubi et sepulcrum eius ostenditur».

2. Πρβ. R. Cornely, *Introductio in U. T. Libros Sacros*, Vol. II/2: *Introductio specialis*, (CSS) 1887, σ. 559 ἐξ., ὑποσημ. 5: «at Mahummetanos, inquit Huet. *Demonstr. evang. Prop. IV*, p. 314 sq., delirare sinamus, qui non longe a Ninives ruderibus Ionam sepultum fuisse censent eiusque tumulum venerantur».

3. W. Th. In. der Smitte n, *Zu Jona 1,2*, ZAW, 84 (1972), σ. 95.

4. Ἡ πόλις Ταρσεῖς, ταυτιζομένη ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν ἐρευνητῶν πρὸς τὴν ἡδὴ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Α' 163) μνημονευομένη Ταρτησσόν, ἔκειτο παρὰ τὴν παραλίαν τῆς νοτιοδυτικῆς Ἰσπανίας. Πρβ. A. Schulten, *Tartessos*, 1950², σ. 25-30. — P. Cintas, *Tarsis-Tartessos-Gadès*, Sem 16 (1966), σ. 5-37 (βλ. ἰδίᾳ σ. 34). — J. M. Blazquez, *Tartessos y los origenes de la colonizacion fenicia en occidente*, 1968, σ. 226-231. — K. Gallin g, *Der Weg der Phöniker nach Tarsis*, ZDPV 88 (1972), σ. 1-18, 140-181.

5. D. N. Freedman, *Jonah*, 1,4b, JBL 77 (1958), σ. 161-162.

ὕπαίτιος ταύτης⁶ καὶ ρίπτεται καθ' ὑπόδειξιν του⁷ εἰς τὴν θάλασσαν, ἔνθα καταπίνεται ὑπὸ κήτους (M: μεγάλο ἰχθύος). Παραμείνας ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας⁸ καὶ προσευχηθεὶς ἐν αὐτῇ, ἐξεμεῖται σῶος εἰς τὴν ξηράν. Ἐν τῷ β' μέρει ὁ Ἰωνᾶς, ἐξαποσταλεὶς ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, μεταβαίνει εἰς Νινευτὶ καὶ κηρύττει ἐκεῖ μετάνοιαν. Οἱ νινευῖται, παραδειγματιζόμενοι ὑπὸ τοῦ πρὸς τοῦτο ἐκδώσαντος διάταγμα βασιλέως των, μετανοοῦν, διὸ καὶ ὁ Θεὸς μεταμελούμενος⁹ ἀνακαλεῖ τὸν περὶ τιμωρίας αὐτῶν λόγον Του. Ἐν τῷ γ' μέρει ὁ Ἰωνᾶς, λυπηθεὶς ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἀλλοφύλων, διδάσκει διὰ τινος θαυμαστῆς ἐμπειρίας ἐκ τοῦ φυτοῦ κίκεως ἢ ρικίνου (ἔβρ. κικαγζῶν, Ο': κολοκύνθη) ὅτι ὑπῆρξε μικρόψυχος καὶ ὅτι ὁ Θεὸς εὐσπλαγχνίζε-ται πάντα τὰ δημιουργήματά Του. Κατὰ ταῦτα τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου δύναται νὰ ἀναλυθῇ ὡς κάτωθι.

α'. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰωνᾶ ἀποφυγὴ τῆς ἀποστολῆς του (1,1—2,11).¹⁰

1. Ἡ εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἀπειθεία τοῦ Ἰωνᾶ, 1,1-3.

2. Ἡ ἐν πλῶ ἐγερθεῖσα τρικυμία, 1,4-7.

3. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰωνᾶ ὁμολογία τῆς ἐνοχῆς του, 1,8-12.

4. Ρῖψις τοῦ Ἰωνᾶ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ κατάποσις αὐτοῦ ὑπὸ κήτους, 1,13—2,1.

5. Προσευχὴ τοῦ Ἰωνᾶ ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους καὶ διάσωσις αὐτοῦ, 2,2-11.

β'. Ἡ διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰωνᾶ μεταστροφή τῶν νινευιτῶν (3, 1-10).

1. Ἡ εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ὑπακοὴ τοῦ Ἰωνᾶ, 3,1-4.

2. Μετάνοια τῶν νινευιτῶν καὶ διάσωσις αὐτῶν ἐκ τῆς καταστροφῆς, 3,5-10.

γ'. Ἀλόγιστος δυσaráσκεια τοῦ Ἰωνᾶ (4,1-11).

1. Δύσθυμος ὁ προφήτης ἐκ τῆς ματαιώσεως τῆς ὑπ' αὐτοῦ προαναγγελθείσης τιμωρίας, 4,1-4.

2. Ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νουθέτησις τοῦ προφήτου, 4,5—11.

6. J. Lindblom, Lot-Casting in the Old Testament, VT 12 (1962), σ. 164-178.

7. W. J. Hornitz, Another Interpretation of Jona 1,12, VT 23 (1973), σ. 370-372.

8. J. B. Bauer, Drei Tage, Bibl 39 (1958), σ. 354-358. — G. M. Landes, The «Three Days und Three Nights» Motif in Jonah, 2,1, JBL 86 (1967), σ. 446-450.

9. J. Jeremias, Die Reue Gottes, BSt 65 (1975), σ. 98-109.

10. R. Pesch, Zur konzentrischen Struktur von Jona 1, Bibl 47 (1966), σ. 577-581.

γ'. Γένεσις τοῦ βιβλίου

Ἐλέχθη ἤδη ὅτι μετὰ τοῦ ἐν Β' Βασ. 14,25 μνημονευομένου προφήτου ὁ Ἰωνᾶς τοῦ φερωνύμου βιβλίου ἔχει κοινὸν μόνον τὸ ὄνομα, καίτοι εἶναι πιθανόν, ὡς παρατηρεῖ ὁ Sekine, ὅτι ὁ διηγηματογράφος ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς χρονικὰς συνθήκας, δεδομένου ὅτι ἐμφανίζει τὸν ἥρωά του ὡς προφήτην ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἡ Νινευί¹¹ ἦτο ἐν πλήρει ἀκμῇ. Ἡ γνώμη τοῦ Eissfeldt¹² ὅτι μετὰ τοῦ εἰρημένου χωρίου καὶ τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν διηγήσεως πρέπει νὰ νοηθῇ προφορικὴ παράδοσις ἀναγομένη εἰς κύκλον ὀπαδῶν τοῦ Ἀμῶς καὶ ἀφορῶσα εἰς ἄρνησιν τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ νὰ καλέσῃ τὴν Δαμασκὸν εἰς μετανοίαν (πρβ. Ἀμ. 6,13 ἐξ. πρὸς Β' Βασ. 14,25) θεωρεῖται ἀπίθανος (Rudolph, L. Schmidt, Kaiser, Smend κ.ἄ.).

Πολλοὶ τῶν ἐρευνητῶν βλέπουν ἐν τῷ θαυμαστῷ κήτει, ἐν τῷ θαυμαστῷ φυτῷ καὶ τῇ μεταστροφῇ ἀπάντων τε τῶν νινευιτῶν καὶ αὐτῶν τῶν κτηνῶν φανταστικὸν χαρακτῆρα. Αἰσθησὶν προκαλεῖ ἰδίᾳ τὸ θέμα τῆς ὑπὸ κήτους καταπόσεως καὶ ἐξεμέσεως ἀνθρώπου, ὅπερ ὑπὸ τοῦ H. Schmidt κ.ἄ. ἀνάγεται εἰς τινὰ μῦθον τοῦ θεοῦ ἡλίου. Παράλληλα πρὸς τὸ θέμα τοῦτο παραδείγματα ἐμφανίζονται παραλλάσσοντα ἐν ἐλληνικαῖς καὶ Ἰνδικαῖς ἀφηγήσεσιν. Οἱ τὸ πρῶτον συσχετίσαντες τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωνᾶ πρὸς ἐλληνικοὺς μύθους, καὶ δὴ πρὸς τὸν μῦθον τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Ἡσιόνης καὶ τὸν παρόμοιον μῦθον τοῦ Περσέως καὶ τὴν Ἀνδρομέδας, εἶναι πατέρες τῆς ἐκκλησίας (πρβ. Ὑπόμν. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, MPG 71, σ. 615, καὶ σειρὰν Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας, MPG 126, σ. 931), ὅτινες ἀπολογοῦμενοι ἠθέλησαν νὰ καταδείξουν τὴν σοβαρότητα τῆς περὶ Ἰωνᾶ διηγήσεως ἔναντι καταγελάστων ἐλληνικῶν μύθων. Ἐν τοῖς νεωτέροις ὅμως χρόνοις ἐρευνηταὶ τινες (Rosenmüller¹³, Winer¹⁴, H. Schmidt¹⁵) ὑπεστήριξαν τὴν ἐπὶ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωνᾶ ἐπίδρασιν τῶν τε μνημονευθεισῶν καὶ ἄλλων ἐλληνικῶν καὶ Ἰνδικῶν ἀφηγήσεων.

Τοιαῦται λοιπὸν παρ' ἑλλήσιν εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἀπελευθέθέρωσις τῆς Ἡσιόνης δι' εἰσορμησεῶς του εἰς τὸν φάρυγγα τοῦ ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος πεμφθέντος κήτους, ἐξ οὗ ἔπειτα ἐξῆλθεν ὁ θανατώσας αὐτὸ ἦρωας

11. A. Parrot, Ninive et l' Ancien Testament, 1953. Καὶ ἐν γερμ. μεταφράσει ὑπὸ E. Jenni: Ninive und das Alte Testament, BiAr I (1955), σ. 111-169.

12. O. Eissfeldt, Amos und Jona in volkstümlicher Überlieferung, ἐν «...und fragten nach Jesus»: O. Barnikol - Festschrift, Berlin 1964, σ. 9-13 (=KlSchr IV, Tübingen 1968, σ. 137-142).

13. E. F. K. Rosenmüller, Scholia in Vetus Testamentum, Leipzig 1827, ad Jonam: Vol. X.

14. G. B. Winer, λ. Jona, ἐν Bibl. Realwörterbuch, I (1833), σ. 702.

15. Hans Schmidt, ...Untersuchung..., 1907.

(Ἀπολλοδώρου Βιβλιοθ. Β' V 9, Ἴ. Τζέτζη Σχόλια εἰς Λυκόφρονα 34 κ.ά.), ἢ κατὰ παρομοίαν παράδοσιν ἀπελευθέρωσις τῆς ἐν Ἰόπη¹⁶ Ἀνδρομέδας ὑπὸ τοῦ Περσέως, θανατώσαντος τὸν ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος πεμφθέντα δράκοντα (Ἀπολλοδώρου Βιβλιοθ. Β' IV 3, Ἴ. Τζέτζη Σχόλια εἰς Λυκόφρονα 836 κ.ά.), ἢ ὑπὸ κήτους κατάποσις τοῦ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ χρυσομάλλου δέρατος ἐκστρατεύσαντος Ἰάσωνος, ἐξεμεσθέντος ἔπειτα ὑπὸ τοῦ διὰ βλαβεράς ἀλοιφῆς ναυτιάσαντος κήτους (ἀπεικόνισις ἐπὶ ἀγγεῖου ἀποκειμένου ἐν Βατικανῶ: ὁ Ἰάσων ἐν τῷ στόματι τοῦ κήτους)¹⁷, καὶ ἢ διὰ δελφῖνος διάσωσις Ἀρίονος τοῦ κιθαρωδοῦ, ὅστις κινδυνεύων νὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ ληστρικοῦ πληρώματος τοῦ ἐφ' οὗ ἐπέβαινε πλοίου ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν (Ἡροδότου Α' 23-24 κ.ά.). Ἐν Ἰνδικαῖς ἀφηγήσεσιν ὑπάρχουν παραδείγματα παράλληλα πρὸς τὰ ἐν τῇ περὶ Ἰωνᾶ διηγήσει θέματα, οἷα ὁ κλύδων, οἱ μετὰ κλήρωσιν τὸν ἐπιβάτην εἰς τὴν θάλασσαν ἐκρίπτοντες ναῦται καὶ ἡ διάσωσις τούτου διὰ καταπόσεώς του καὶ ἐξεμέσεώς του ὑπὸ τοῦ κήτους. Παρ' Ἰνδοῖς ὑπάρχει βουδδιστικὴ τις ἀφήγησις,¹⁸ καθ' ἣν ὁ Μιτταβινδάκα, υἱὸς ἐμπόρου ἐν Μπενάρες, παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς μητρὸς του ἐπέβη πλοίου, τὸ ὁποῖον ἐμποδισθὲν ὑπὸ τρικυμίας συνέχισε τὸν πλοῦν του, ἀφοῦ πρότερον ὁ Μιτταβινδάκα κληρωθεὶς ὡς ὑπαίτιος ἐξερρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν. Ὅσα εἰκονικὰ κίνητρα, γνωστὰ ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωνᾶ, δὲν εὐρίσκονται ἐν τῇ περὶ Μιτταβινδάκα ἀφηγήσει, ἀπαντοῦν ἐν ἄλλαις Ἰνδικαῖς ἀφηγήσεσι. Παραδείγματα παράλληλα πρὸς τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Ἰωνᾶ θέματα ὑπάρχουν καὶ ἐν τῇ αἰγυπτιακῇ γραμματείᾳ. Οὕτω ἐν τινι αἰγυπτιακῷ κειμένῳ τῆς 3ης χιλ /δος π.Χ.¹⁹ περιγράφεται ἡ μυθικὴ περιπέτεια ἀξίωματούχου, ὅστις ναυαγήσας κατὰ τὸ ταξίδιον του εἰς τὰ μακρὰν εὐρισκόμενα ὄρυχεῖα καὶ παραμείνας ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐρρίφθη ὑπὸ κύματος εἰς τινα νῆσον, ἐνθα μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐκομίσθη ὑπὸ μεγάλου ὄφεως εἰς τὴν κρύπτην τούτου, παρ' οὗ καὶ ἔμαθεν ὅτι μετὰ τέσσαρας μῆνας θὰ ἐπανέκαμπτεν εἰς τὴν πατρίδα του.²⁰

Ἐν τῷ βιβλίῳ λοιπὸν ἐπανεμφανίζονται θέματα γνωστὰ ἤδη ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς θρησκείας, διὸ καὶ ἐν τοῖς βασικοῖς κινήτροις ἡ ὕλη αὐτοῦ ἔχει

16. Πρβ. Ἰωσήπου Ἰουδ. πόλ. Γ' IX 3· «Ἀλιμένου δ' οὐσης φύσει τῆς Ἰόπης... ἐνθα καὶ τῶν Ἀνδρομέδας δεσμῶν ἐτι δεικνύμενοι τύποι πιστοῦνται τὴν ἀρχαιότητα τοῦ μύθου...».

17. J. D. Beazley, Attic red-figure vase-painters, Oxford 1942, 286, 93.

18. Πρβ. E. Hardy, ἐν ZDMG 50 (1896), σ. 153.

19. F. r. H o m e l, Die Insel der Seligen, München 1901, σ. 18 ἐξ.—A. W i e d e r m a n n, Die Unterhaltungsliteratur der alten Aegypter, Leipzig 1902, σ. 18 ἐξ.

20. Πρβ. K. M a r t i, Ὑπόμν., 1904, σ. 246 ἐξ. — B. B ἑ λ λ α, Ὑπόμν., 1949, σ. 10 ἐξ. — M. D e l c o r, Ὑπόμν., 1961, σ. 269 ἐξ.—U. S t e f f e n, Das Mysterium..., 1963, σ. 89. — H. W. W o l f f, Studien..., 1965 (1975²), σ. 20 ἐξ. — L. S c h m i d t, De Deo..., 1976, σ. 57 ἐξ. — R. S m e n d, Εἰσαγ., 1978, σ. 177 ἐξ.

προϊστορίαν. Αὕτη ὁμως διαγιγνώσκεται σαφέστερον οὐχὶ διὰ τῶν ὡς ἄνω ἐξωβιβλικῶν παραδειγμάτων ἀλλὰ διὰ τῶν ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος διηγῆσει βιβλικῶν κινήτρων. Οὕτω τὸ πόσον εἶναι δύσκολον ἐκλεκτῷ ἀνδρὶ τοῦ Θεοῦ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν ἐντολὴν Τούτου εἶναι θέμα σχετιζόμενον οὐ μόνον πρὸς τὸν Μωϋσέα ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Ἥλιου, ἑκατέρου ἀποφεύγοντος ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποστολὴν. Ἐπίδρασιν τῆς περὶ Ἥλιου παραδόσεως ἐπὶ τῆς περὶ Ἰωνᾶ διηγῆσεως ἐμφαίνει περαιτέρω οὐ μόνον ἡ ὑπὸ ἄρκευθον κάθισις τοῦ Ἥλιου (πρβ. Α' Βασ. 19,4 πρὸς Ἰωνᾶ 4,3α, 5βα, 8βα) ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς τὸν προφητικὸν βίον αὐτοῦ ἐπέμβασις τοῦ Θεοῦ δι' ὑπηρετικῶν του ὀργάνων (πρβ. Α' Βασ. 17,6: κόρακες καὶ 19,5 ἐξῆς: ἄγγελος προσκομίζων ἄρτον καὶ ὕδωρ πρὸς Ἰωνᾶ 2,1: κῆτος καὶ 4,6-8: ῥίκινος, σκώληξ, ἀπηλιώτης). Ἐντεῦθεν τε καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Ἰωνᾶς τῆς διηγῆσεως δύναται νὰ ταυτισθῇ κατ' ὄνομα πρὸς τὸν ἐκ τοῦ Β' Βασ. 14,25 γνωστὸν ἡμῖν προφήτην καταφαίνεται ὅτι ὁ διηγηματογράφος εἶναι μεταγενέστερος τοῦ οὕτω πωσ καλουμένου δευτερονομιστοῦ, συντάκτου τοῦ δευτερονομιστικοῦ ἱστορικοῦ ἔργου.

Λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἥρωος συσχετίσεως πρὸς τὸ Β' Βασ. 14,25, συνήθης τυγχάνει ἀπὸ τοῦ Wellhausen καὶ ἐντεῦθεν ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς περὶ Ἰωνᾶ διηγῆσεως ὡς μιδρασικῆς ἀναπτύξεως τοῦ εἰρημένου χωρίου. Ἡ γνώμη τοῦ Budde²¹, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωνᾶ ἦτο τμήμα τοῦ ἐν Β' Χρον. 24,27 μνημονευομένου «μιδράς τοῦ βιβλίου τῶν βασιλέων» καὶ ὅτι ἡ ἀρχικὴ του θέσις ἦτο μετὰ τὸ Β' Βασ. 14,27, δὲν εὐσταθεῖ, διότι ὁ ἰδιάζων σκοπὸς τῆς περὶ Ἰωνᾶ διηγῆσεως δὲν ἔχει τι κοινὸν μετὰ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ χρονογραφικοῦ ἔργου (πρβ. Marti, Ὑπόμν., σ. 246). Εἰρήσθω δ' ὅτι ἐν μιδρασικῇ ἀναπτύξει ὁ διηγηματογράφος, μὴ ἀρκοῦμενος εἰς ἀπλῆν κατανόησιν βιβλικοῦ τινος στίχου, ἐπιδιώκει κυρίως τὴν εἰς τοιοῦτον στίχον ἀπόδοσιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς διδακτικὸν σκοπὸν ὑποτιθεμένου περιεχομένου.²² Διὰ νεωτέρας δ' ἐρεύνης ἐπιβεβαιούται μὲν ὁ τῆς διηγῆσεως μιδρασικὸς χαρακτήρ, ἀλλὰ διαπιστοῦται ὅτι ἡ διήγησις αὕτη δύναται νὰ εἶναι μιδρασικὴ ἀνάπτυξις ἄλλου χωρίου καὶ δὴ τοῦ Ἱερ. 18,7 ἐξ. (πρβ. Ἰωνᾶ 3,10) ἢ τοῦ Ἱερ. 34,6 (Ἰωὴλ 2,13 ἐξ., πρβ. Ἰωνᾶ 3,9. 4,2²³) ἢ τοῦ Ἱερ. 36, οὕτινος μιδρασικὴ παραλλαγὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ κεφ. 3 τῆς περὶ Ἰωνᾶ διηγῆσεως. Κατὰ ταῦτα τὰ ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος μιδρασικῇ ἀφηγήσει θέματα εἶναι λογοτεχνικὰ κίνητρα, δι' ὧν ἐπιδιώκεται ἡ κατὰ θελκτικὸν τρόπον μετάδοσις τῆς ἐν αὐτῇ διδασκαλίας. Οὐδὲν δ' ἀπορίας ἄξιον ὅτι ἡ τοιαύτη μετάδο-

21. K. B u d d e, Vermutungen zum «Midrasch des Buches der Könige», ZAW 12 (1892), σ. 37-51 (βλ. ἰδίᾳ σ. 40-43).

22. A. G. W r i g h t, The Literary Genre Midrash, CBQ 28 (1966), σ. 105-138, 417-457. Βλ. καὶ ἡμετέραν μελέτην Μιδράξ, 1980, σ. 5.

23. J. M ö l l e r f e l d, «Du bist ein gnädiger und barmherziger Gott» (Jonas 4,2), Geist und Leben 33 (1960), σ. 324-333.

σις ἐνέχει σατιρικὴν καὶ εἰρωνικὴν διάθεσιν, δι' ἧς καὶ καθίσταται ἐπαγωγικωτέρα.

Ἡ περὶ Ἰωνᾶ διήγησις, καίτοι ἀπλῆ καὶ σαφής, ἔχει λίαν ἔντεχνον πλοκὴν τῶν συστατικῶν τῆς στοιχείων. Ταῦτα διεμέρφωσεν εἰς ἐνόττητα ἐπιδέξιος διηγηματογράφος, ὅστις ἐποίησατο χρῆσιν ποικίλου ὕλικου. Εἰς τοιαύτην χρῆσιν προφανῶς ὀφείλεται ποιά τις ἀπὸ τοῦ α' μέρους ἀπόκλισις τοῦ γ', ἐν τῷ ὁποίῳ οὐ μόνον οὐδείς γίνεται λόγος περὶ τῆς εἰς τὸ κῆτος ἀφορώσεως ἐμπειρίας τοῦ Ἰωνᾶ, ἀλλὰ καὶ ἐμφανίζεται οὗτος δι' οὐκ ἐπιτάμενος καὶ πάλιν πρὸς τὸν Θεόν, καίτοι γινώσκων τὴν θαυμαστὴν ἀποφυγὴν τοῦ ναυαγίου.

Ἡ ἄχρι τοῦδε ἐπιδιωχθεῖσα ἐξήγησις τῆς τοῦ βιβλίου συνθέσεως βασίζεται εἴτε ἐπὶ τῆς διακρίσεως παραλλήλων ἀφηγήσεων, χαρακτηριζομένων διὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἐναλλαγῆς τῶν θείων ὀνομάτων (Kleinert, Böhme, Thoma, Erbt, L. Schmidt) εἴτε ἐπὶ τῆς ἐν αὐτῷ διακριβώσεως παρεμβολῶν ἢ μεταθέσεων (Hans Schmidt, Winckler, Köhler, Sievers). Οὕτω ὁ Böhme, κύριος ἐκπρόσωπος τῆς πρώτης ἐκδοχῆς, πρὸς ἐξήγησιν τῆς ἀξιωματικότητος ἐναλλαγῆς τῶν θείων ὀνομάτων προτείνει τὴν περὶ συνθέσεως ἐκ δύο πηγῶν (τῆς μιᾶς γλαχβικῆς καὶ τῆς ἐτέρας ἐλωχειμικῆς) θεωρίαν, ἣτις ὅμως δὲν εἶναι πιθανή. Φυσικωτέρα ἐν προκειμένῳ εἶναι ἢ ὑπὸ τοῦ Marti παρεχομένη ἐξήγησις, καθ' ἣν μεταγενέστερός τις ἀναγνώστης τοῦ βιβλίου ἀπέφυγεν ἐξ εὐλαβείας τὴν χρῆσιν τοῦ τετραγραμμάτου, ἀντικαταστήσας τοῦτο διὰ τοῦ Ἑλωχειμ καὶ λησημονήσας τὴν τοιαύτην ἀντικατάστασιν ἐν 4,6. Ἐπ' ἐσχάτων ὁ L. Schmidt ὑποστηρίζει τὴν ἐν τῷ βιβλίῳ ὑπαρξίν δύο στρωμάτων, ὧν τὸ μὲν ἐν, χαρακτηριζόμενον ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ ὀνόματος Ἑλωχειμ, εἶναι βασικὸν (1,2. 3,3-10. 4,1,5a,6-11), τὸ δὲ ἕτερον, χαρακτηριζόμενον ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ ὀνόματος Γλαχβέ, εἶναι θεολογικὴ διασκευὴ τοῦ προηγούμενου (1,1,3-16. 2,1,11. 4,2-4,5b). Ἡ δ' ὑπὸ τοῦ Hans Schmidt, κυρίου ἐκπροσώπου τῆς δευτέρας ἐκδοχῆς, διατυπωθεῖσα θεωρία, καθ' ἣν ὠρισεμένα παρεμβολαὶ (1,13-14. 2,3-10. 3,6-9) κ.ἄ.) ὀφείλονται εἰς θρησκευτικὰ ἐλατῆρια, κρίνεται ὡς ἀνεπαρκής.

Ἐνῶς ὅμως ἡ διήγησις ἐμφανίζεται ἐν γένει ἐνιαία, προελθοῦσα πιθανῶς διὰ μιᾶς καὶ μόνης συγχευέσεως καὶ λυγῆς διὰ σταδιακῆς διαμορφώσεως, ἢ ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους προσευχῆ τοῦ Ἰωνᾶ (2,3-10)²⁴ ἔχει καταφανῆ αὐτο-

24. E. Seydl, Das Jonalied, ZKTh 24 (1900), σ. 187-193. — J. Begrich, Der Satzstil im Fünfer, ZS 9 (1934), σ. 169-209 (=Ges. Stud., ThB 21, 1964, σ. 132-167. — A. R. Johnson, Jona 2,3-10. A Study in Cultic Phantasy, StOTPr (1950), σ. 82-102. — M. Stenzel, Zum Vulgatatext des Canticum Jonae, Bibl 33 (1952), σ. 356-362. — Τοῦ αὐτοῦ, Altlateinische Canticatexte im Dodekapropheten, ZNW 46 (1955), σ. 31-60 (βλ. ἰδίᾳ σ. 54-60). — G. M. Landes, The Kerygma of the Book of Jonah. The Contextual Interpretation of the Jonah Psalm, Interpr. 21 (1967), σ. 3-31. — F. Crusemann, Studien zur Formgeschichte von Hymnus

τέλειαν καὶ εἶναι κατ' οὐσίαν λατρευτικός ψαλμὸς τοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ ναοῦ (στ. 8b,10). Ὁ ψαλμὸς οὗτος δὲν εἶναι, ὡς θὰ ἀνέμενέ τις, θρηνώδης καὶ δεητικός δι' ἀπαλλαγὴν παρόντος κινδύνου, ἀλλ' εὐχαριστήριος ἐπὶ διασώσει ἐκ παρελθόντος κινδύνου (στ. 2,8). Ἄγιοεῖ τὴν παραμονὴν ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους, ἐν ἧ καὶ δὲν φύονται φύκη (πρβ. στ. 7), ἀναφέρων ὡς τόπον τοῦ ἐξεικονιζομένου κινδύνου (στ. 4-7) οὐχὶ ταύτην ἀλλ' ἐν γένει τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκφράζει εὐσέβειαν δυσάρμοστον εἰς τὸν ἐκ τῆς διηγῆσεως γνωστὸν χαρακτήρα τοῦ Ἰωνᾶ (πρβ. ἰδίᾳ 4,2 ἐξ.). Ἐντεῦθεν καθίσταται φανερόν ὅτι ὁ λατρευτικός ψαλμὸς οὗτος δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ διηγηματογράφου, ἀλλὰ παρενεβλήθη μεταγενέστερον. Ἐνῶ δ' εἶναι πιθανὴ ἢ ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ προέλευσίς του, ὁ ἀκριβὴς χρόνος τῆς ἐν τῇ παρουσίᾳ του θέσει παρεμβολῆς του τυγχάνει δυσακριβώτος. Πέρα τῆς παρεμβολῆς ταύτης παρατηρητέον ὅτι τὸ 4,5²⁵ ἔχει πιθανῶς μετατεθῆ ἐκ τῆς μετὰ τὸ 3,4 λογικῆς του θέσεως εἰς τὴν παρῶσάν του θέσιν.

Ὁ χρόνος τῆς γενέσεως τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωνᾶ δύναται νὰ καθορισθῆ μόνον κατὰ προσέγγισιν. Ἰσχυρὰ τις πολεμικὴ κατὰ τοῦ ἀπομονωτισμοῦ τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ ἐν προαιχμαλωσιακοῖς χρόνοις εἶναι ἀδιανόητος. Ἡ Νινευτ, ἥτις ἐάλω τῷ 612 π.Χ. ἀνῆκει ἤδη ὡς μεγάλη πόλις εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθόν (3,3). Ἡ δὲ προὑποτιθεμένη ὑπαρξίς τοῦ δευτερονομιστικοῦ ἱστορικοῦ ἔργου ἐμφαίνει μεταιχμαλωσιακὴν τὴν γένεσιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίου. Περαιτέρω πολλαὶ ἄλλαι ἐνδείξεις ὑποδηλοῦν τὴν ἔτι μεταγενεστέραν προέλευσίν του. Τοιαῦται εἶναι ἢ ἐν αὐτῷ συχνῇ ἐμφάνισις ἀραμαϊσμῶν καὶ λέξεων γνωστῶν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ καὶ μεταγενεστέρων βιβλίων τῆς Π. Διαθήκης, οἷα τὸ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ καὶ τὸ τοῦ Δανιήλ (ἀναφ. προτάσεις εἰσαγόμεναι διὰ τοῦ συντετμ. τύπου **שׁ** ἐν 1,7,12. 4,10, **מָלַח** ναύτης ἐν 1,5, πρβ. Ἰεζ. 27,9,27,29, **הַבַּל** ναύτης, περιλ. πλήρωμα πλοίου ἐν 1,6, πρβ. Ἰεζ. 27,8,27-29, **מנה** Πι. ὀρίζω, διατάσσω ἐν 2,1. 4,6-8, πρβ. Δαν. 1,5,10 ἐξ.,²³ **מַלְמֹל** μοχθῶ ἐν 4,10, πρβ. Ἐκκλ. 2,21, **רבו** μυριάς ἐν 4,11, πρβ. Α' Χρον. 29,7. Δαν. 11,12. Ἔσδρα 2,64.69. Νεεμ. 7,66, ἀπαξ λεγ. λέξεις ἀλλ' ἀπαντῶσαι καὶ ἐν ἀραμ. κειμένιοις: **פְּיִנָּה** πλοῖον ἐν 1,5, **עֶשֶׂת** Ἰθπ. ἀναλογίζομαι ἐν 1,6, **קְרִיָּה** κήρυγμα ἐν 3,2, **עֲצֻב** διάταγμα ἐν 3,7, **קִרְיָה** ὄικνος ἐν 4,6 ἐξ., 9 ἐξ. καὶ **יְרִישִׁיהָ** ναυστικός ἐν 4,8, πρβ. 1QM VII,4/5 **יְרִישִׁיהָ** **הַבַּל**

und Danklied in Israel, (WMANT 32) 1969. — G. B a d e r, Das Gebet Jonas. Eine Meditation, ZThK 70 (1973), σ. 162-205.

25. N. L o h f i n k, Jona ging zur Stadt hinaus (Jona 4,5), BZ NF 5 (1961), σ. 185-203.

26. R. D. W i l s o n, **מנה**, «To appoint» in the Old Testament, PThR 16 (1918), σ. 645-654.

ἐν θυέλλη σφοδρᾶ),²⁷ ἢ ἐν 1,9 φράσις **יְהוָה אֱלֹהֵינוּ** Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ,²⁸ ἧς τὴν χρῆσιν τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν βιβλίον συμμερίζεται μετὰ τοῦ χρονολογικοῦ ἔργου (πρβ. Ἔσδρα 1,2. 7,12,21. Νεεμ. 1,4 ἐξ.), ὁ χαρακτήρ τοῦ ἐν 3,7 μνημονευομένου βασιλικοῦ διατάγματος (πρβ. Δαν. 6,8)²⁹ καὶ ἡ διὰ τούτου ἀξιουμένη ἐκδήλωσις μεταμελείας τῇ ἀποχῇ ἀνθρώπων τε καὶ κτηνῶν ἀπὸ βρώσεως καὶ πόσεως καὶ τῇ ἐνδύσει σάκκου (πρβ. Ἰουδιθ 4,10).³⁰ Διὰ τῶν ἐνδείξεων τούτων ὑποδηλοῦται ὡς πιθανὸς χρόνος συγγραφῆς τοῦ βιβλίου εἴτε ἡ ἐποχὴ τοῦ Νεεμίου καὶ τοῦ Ἔσδρα, καθ' ἣν ἡ Ἰουδαϊκὴ μισαλλοδοξία ἠδύνατο νὰ ἔχη προκαλέσει τὴν ἀντίδρασιν τοῦ συγγραφέως τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωνᾶ, εἴτε, ὅπερ ἐπ' ἐσχάτων θεωρεῖται πιθανώτερον, ἢ ὑστέρᾳ περσικῆς περιόδου ἢ μᾶλλον ἢ προτέρᾳ ἐλληνιστικῇ ὡς ἐκ τῆς ὑπάρξεως παραλλήλων εἰκονικῶν παραδειγμάτων ἐν ἐλληνικοῖς θρύλοις. Πάντως κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 2ας ἐκ/δος π.Χ. τὸ βιβλίον τοῦτο, οὔτινος ἢ ἐν Ἰουδαίᾳ συγκρότησις ὑποδηλοῦται διὰ τῆς μνείας τῆς παραθαλασσίας Ἰόπτης (1,3) καὶ τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ ναοῦ (2,4,7), ἦτο γνωστόν, ἅτε συμπεριλαμβανόμενον ἐν τῇ ἤδη συγκεκροτημένῃ συλλογῇ τοῦ δωδεκαπροφήτου (Σοφ. Σειρ. 49,10: «καὶ τῶν δώδεκα προφητῶν τὰ ὅσα ἀναθάλοι ἐκ τοῦ τόπου αὐτῶν»). Πρβ. καὶ Τωβίτ 14,4,8).

δ'. Ὁρησκευτικὴ σπουδαιότης

Τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωνᾶ εἶναι ἔργον ἐξόχου ὠραιότητος καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑπὸ μορφὴν θεολογικῆς διηγήσεως πολεμικῆ γραφῆ κατὰ τῆς Ἰουδαϊκῆς μισαλλοδοξίας. Εὐστοχος τυγχάνει ὁ χαρακτηρισμὸς του ὡς διηγήματος ἢ παραβολῆς, ὁμοίας κατὰ τὸ εἶδος πρὸς τὴν τῆς ἀμνάδος (Β' Σαμ. 12,1-4) ἢ τὴν τοῦ καλοῦ σαμαρείτου (Λουκ. 10,30-37), ἢ μιδράξ ὡς ἐκ τῆς σχέσεώς του εἴτε πρὸς τὸ χωρίον Β' Βασ. 14,25 εἴτε πρὸς τὸ χωρίον Ἱερ. 18,7 ἐξ. Ὁ Ἰωνᾶς ὡς ἐβραῖος (1,9) ἐκπροσωπεῖ τὸν Ἰσραὴλ, ὅστις ἐν τῇ πρὸς τὰ ἔθνη ἀποστολῇ του ὀφείλει νὰ εἶναι πειθῆνιον ὄργανον τῆς θείας προνοίας. Ἡ διὰ ταύτης κτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰσραὴλ θεογνωσία προώρισται οὐχὶ εἰς ἐθνικιστικὴν του περιχαράκωσιν ἀλλ' εἰς ἐλευθέραν διακλήρουσιν ἀνά τὰ ἔθνη.

27. M. Wagner, Die lexikalischen und grammatikalischen Aramaismen im alttestamentlichen Hebräisch, (BZAW 96) 1966. Πρβ. H. W. Wolff, Ἰσραὴλ (1977), σ. 54.

28. D. K. Andrews, Yahweh the God of the Heavens, ἐν The Seed of Wisdom: T. J. Meek - Festschrift (1964), σ. 45-47.

29. I. B. Schachamberger, Das Bussedikt des Königs von Ninive bei Jon. 3,7,8 in keilschriftlicher Beleuchtung, MiscBibl 2 (1934), σ. 123-134.

30. E. Kutsch, «Trauerbräuche» und «Selbstminderungsriten» im Alten Testament, ThSt (B) 78 (1965), σ. 25-42.

Ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπεριόριστος, ἐξικνουμένη καὶ εἰς ὑπερπληθῆ πόλιν, ἧς οἱ ἐν πλάνῃ κάτοικοι δύνανται μετανοοῦντες νὰ διασώσουν ἑαυτοὺς καὶ τὰ κτήνη των. Ἡ μεγαλόψυχος δ' ἔξαρσις τῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον θείας ἀγάπης προφανῶς εἶναι κίνητρον ἀρξαμένης ἤδη πρὸς τὰ ἔθνη ἰουδαϊκῆς ἱεραποστολῆς. Ἀλληγορικῆ τις ἐρμηνεία, καθ' ἣν ἐπὶ παραδείγματος τὸ κῆτος καὶ ἡ ἐν τῷ κῆτει παραμονὴ συμβολίζουσι ἀντιστοιχῶς τὴν Βαβυλῶνα καὶ τὴν βαβυλωνίων ἀίχμαλωσίαν, δὲν εὐσταθεῖ, ὡς καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς ὅλης δομῆς τοῦ βιβλίου, ἀποσκοπούσης εἰς ἀνάδειξιν τῆς ἐν τοῖς δύο τελευταίοις του στίχοις διατυπωμένης ἀληθείας (πρβ. O. Kaiser, Εἰσαγ., σ. 178). Συμφώνως πρὸς τὸ ἐσχατολογικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίον ἐξαίρει τὴν περὶ παγκοσμιότητος τοῦ Θεοῦ ἰδέαν, καθ' ἣν τὸ θεῖον θέλημα κηρυσσόμενον πρὸς τὰ ἔθνη ἀποβαίνει σωτήριοι, λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψιν ὅτι πᾶσα ζηλότυπος ἐπιφύλαξις τοῦ τὴν κήρυξιν αὐτοῦ ἐμπειπιστευμένου Ἰσραὴλ εἶναι ἀδικαιολόγητος ἔναντι τῆς εἰς αὐτὸ προθύμου ὑποταγῆς ἐκείνων.

Κατὰ ταῦτα κεντρικὴ διδασκαλία τοῦ βιβλίου εἶναι ὅτι ἡ προνοητικὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι καθολικὴ· δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸν λαὸν τῆς ἐκλογῆς Του, ἀλλὰ περιλαμβάνει καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐθνικοὺς. Ὁ Θεὸς εἶναι κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, δημιουργὸς καὶ προνοητὴς τῶν πάντων. Ἡ Νινευτ, ἂν καὶ ἐθνικὴ πόλις, τυγχάνει καὶ αὕτη ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ διαφέροντος τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς ἀπεχθάνεται τὸ κακὸν καὶ τιμωρεῖ δικαίως τοὺς ἐργάτας τῆς ἀνομίας. Ἄλλ' ἐν ταῦτῳ εἶναι φιλεῦσπλαγχνος. Δέχεται μετανοοῦντας καὶ τοὺς ἐθνικοὺς, εἰσακούων τῆς προσευχῆς των.

ε'. Τὸ βιβλίον ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ

Ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ποιεῖται χρῆσιν τοῦ παραδείγματος τῶν μετανοησάντων νινευιτῶν, ἵνα καταδικάσῃ τὴν ἰουδαϊκὴν ἀπιστίαν (Ματθ. 12,41. Λουκ. 11,32). Οὕτω τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωνᾶ προσλαμβάνει εὐαγγελικὴν σπουδαιότητα ὡς προπαρασκευάζον τὴν περὶ ἀπροσωπολήπτου θείας φιλανθρωπίας παραβολικὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ποιεῖται ὡσαύτως χρῆσιν τοῦ ἐπεισοδίου τῆς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας παραμονῆς τοῦ Ἰωνᾶ ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους ὡς συμβολίζουσης τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τριήμερον ταφὴν καὶ ἔγερσιν (Ματθ. 12,39-41. 16,4. Πρβ. Λουκ. 11,30).³¹

31. J. J e r e m i a s, Der Prophet Jonas, ThWNT III (1938), σ. 410-413. — Τ ο ὕ α ὕ τ ο ὕ, Die Gleichnisse Jesu, 1958. — F. N ö t s c h e r, Zur Auferstehung nach drei Tagen, Bibl 35 (1954), σ. 313-319. — Τ ο ὕ α ὕ τ ο ὕ, Zur Auferstehung nach drei Tagen, BBB 17 (1962), σ. 231-236. — K. H. R e n g s t o r f, Das Jona-«Zeichen», ThWNT VII (1964), σ. 231 ἐξ. — G. S c h i l l e, λ. Jonazeichen, ἐν BHH II (1964), σ. 883.

Παλαιοὶ ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες καὶ συγγραφεῖς ποιοῦνται συχνὴν χρῆσιν τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωνᾶ ἐξαίροντες τὰς ἐν αὐτῷ προτυπομένους χριστιανικὰς ἀληθείας.³² Ἐκ τῶν εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωνᾶ (καὶ γενικώτερον εἰς τὸ δωδεκαπρόφητον) ὑπομνημάτων σφύζονται τὸ τοῦ Θεοδώρου Μοψουεστίας (MPG 66), τὸ τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας (MPG 71), τὸ τοῦ Θεοδώρου Κύρου (MPG 81) καὶ τὸ τοῦ Ἰερωνύμου (MPL 25, σ. 1171-1208). Βλ. καὶ τὴν ὑπὸ Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας σειρὰν (MPG 126, σ. 905-968). Πρβ. ΠΔΟ', τ. 22 (1963), σ. 212-255.

στ'. Κείμενον

Τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον, ἐξαιρέσει ἐπεξηγηματικῶν τινων προσθηκῶν, ἔχει διασωθῆ ἐν πολὺ καλῇ καταστάσει. Ἡ διὰ τῶν Ο' προσφερομένη βοήθεια εἰς διόρθωσιν τοῦ κειμένου εἶναι μικρά. Παρατηρητέον ὅμως ὅτι ἡ ἐν τισι μεγαλογραμμάτοις καὶ πολλοῖς μικρογραμμάτοις χειρογράφοις ἐπομένη τοῖς Ψαλμοῖς συλλογὴ τῶν λειτουργικῶν Ὠδῶν περιλαμβάνει καὶ τὸν ἐν κεφ. 2 τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωνᾶ ψαλμόν.

Ἐνιαχοῦ ἡ καθ' Ο' μετάφρασις βοηθεῖ εἰς κατανόησιν τοῦ μασωριτικοῦ κειμένου, ὡς ἐν 1,2 ἡ κραυγὴ τῆς κακίας αὐτῆς, 1,5 ἔρρεγχε, τ.ξ. ἐκοιμάτο βαθέως, 2,7 εἰς γῆν, ἦς οἱ μοχλοὶ (ἐν τῷ Μ ἄσύνδετος ἀναφ. πρότασις), 4,8 Ο' συγκαίοντι (οὕτω νοητέα ἡ λέξις תִּשְׁרִיחַ καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ T: ἡσυχον, πνιγηρόν. Ἀπαντᾷ δ' αὕτη, ὡς ἡδη ἐλέχθη, καὶ ἐν 1QH 7,4 ἐξ. ἐν τῇ φράσει הַיָּבֵשׁ תִּשְׁרִיחַ = ἐν θυέλλῃ σφοδρᾷ).

Ἐπάρχον ἐπεξηγηματικαὶ προσθήκαι ἐμφανιζόμεναι ἐν ἀμφοτέροις τοῖς κειμένοις καὶ δὴ ἐν 1,8, ἐνθα ἡ φράσις «ἐξ αἰτίας τίνος τὸ κακὸν τοῦτο ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς» εἶναι μεταγενεστέρα προσθήκη ἐλλείπουσα ἐκ τινων ἑβραϊκῶν καὶ τινων ἑλληνικῶν χειρογράφων, καὶ ἐν 2,4, ἐνθα ἡ λέξις הַלְוִיָּהּ (M) εἰς βᾶθη (Ο') εἶναι γλῶσσα εἰς τὴν ἐπομένην φράσιν «εἰς τὴν καρδίαν τῶν θαλασσῶν».

Πολλαχοῦ δ' ἡ καθ' Ο' μετάφρασις ἐμφανίζει ἐλευθέραν ἀπόδοσιν τοῦ πρωτοτύπου κειμένου. Οὕτω ἐν 1,4 M: ἀνεμον μέγα, Ο': πνεῦμα, ἐνθα ὁ μ. ἀποφεύγει τὴν δεκτικὴν ἐτέρας σημασίας ἀπόδοσιν «πνεῦμα μέγα». Τὸ M ἔχει ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν Σ. — Ἐν 1,5 Ο': ἐκ βολῆν ἐποιήσαντο τῶν σκευῶν. Τὰ σκευῆ νοητέα ὡς φορτίον τοῦ πλοίου μᾶλλον ἢ καθ' Ο' ὡς ἐξοπλισμὸς αὐτοῦ (πρβ. Πράξ. 27,19). — Ἐν 1,6 M: תִּשְׁרִיחַ ἀναλογισθῆ

32. B. Biser, Zum frühchristlichen Verständnis des Buches Jonas, BiKi 17 (1962), σ. 19-21. — Y. M. Duval, Le Livre de Jonas dans la Littérature Grecque et Latine, 1973.

V: recogitet), O' διασώση. — Ἐν 1,9 M: **יְבַרְךָ** ἔβραϊος (ὁμοίως T καὶ V), O': δοῦλος κυρίου προφανῶς κατ' ἐσφαλμένην ἀνάγνωσιν. — Ἐν 1,14 M: ἐπεκαλέσθησαν, O' ἀνεβόησαν (πρβ. ὅμως 1,6 ἐπικαλοῦ. — Ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ O': μηδαμῶς (**לֹא+וַיִּבְרַח**) ἀντὶ τοῦ προκριτέου M: ἄχ (**הָיָה+וַיִּבְרַח**). — 2,3 O': τὸν θεόν μου, προσθήκη ἀντιληπτῆ καὶ ἐκ τοῦ μέτρου. — 2,5 M: **יְיָ** πῶς (Θ), O': ἄρα.—2,6 M: **הָיָה** φῦκος, O': ἐσχάτη (**הָיָה**) κατ' ἐσφαλμένην ἀνάγνωσιν. — 2,9 O': μάταια καὶ ψευδῆ, ἔνθα παραθεωρεῖται ἡ διὰ συνεζ. καταστάσεως τῆς πρώτης λέξεως σύνδεσις πρὸς τὴν δευτέραν λέξιν. — 3,2 O': κατὰ τὸ κήρυγμα τὸ ἔμπροσθεν, ἐλευθέρᾳ μετάφρασις δι' ἧς τὸ 1,2b νοεῖται ὡς περιεχόμενον κηρύγματος. — Ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ τὸ παρ' O' ἐλλάγη σαβασίζεται ὁμοίως εἰς ἐσφαλμένην συσχέτισιν πρὸς τὸ 1,2b.— 3,4 M: τεσσαράκοντα (A, Σ, Θ, T), O': τρεῖς, ὑπερ ὀφείλεται εἰς βλεπτικὸν σφάλμα (πρβ. 2,1. 3,3). — 3,7 O': παρὰ τοῦ βασιλέως ἀντὶ τοῦ προκριτέου M: κατὰ τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως, ἔνθα τὸ **כִּן** δηλοῖ τὴν αἰτίαν = συμφώνως πρὸς, κατὰ + αἰτ. — 3,9. Παρ' O' ἐσφαλμένη παράλειψις τοῦ **יְשׁוּב**, ὑπερ ἀποδοτέον διὰ τοῦ ἴσως, ὡς ἔχον ἐπιρρηματικὴν σημασίαν. — 4,2 O': ἔτι (**וַיִּעַ**) ἀντὶ τοῦ προκριτέου M: **עַד** (+ ἀπαρ. = ἐν ὅσῳ). — 4,3: M: **יְהוָה** (T, V), O': δέσποτα κύριε (**יְהוָה יְהוָה**). — 4,4. παρ' O' προστίθεται ἐλευθέρως ἡ ἐξυπακουομένη φράσις πρὸς Ἰωνᾶν. — Ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ τὸ μετ' ἐπιρ. σημασίας ἀπὸλ. ἀπαρ. **בְּיָמָיו** ἀποδοτέον δικαίως (Σ) ἢ καλῶς (A, Θ) καὶ οὐχὶ σφόδρα (O'). — 4,6 O': τοῦ σκιάζειν (**לְהַצִּיֵּל**, ἐκ ῥ. **צַל**) ἀντὶ τοῦ προκριτέου M: **לְהַצִּיֵּל** (ἐκ ῥ. **צַל** ἀποσπῶ).